

ЛІТЕРАТУРА:

1. Зазуліна Л.В. Сучасні педагогічні технології та їх впровадження в практику роботи / Л.В. Зазуліна. – Хмельницький: ОІУВ, 1997. – 103 с.
2. Калмыкова З.И. Продуктивное мышление как основа обучаемости / Научн.-исслед. ин-т. общей и пед. психологии АПН СССР / З.И. Калмыкова. – М.: Педагогика, 1981. – 200 с.
3. Костюк Г.С. Навчально-виховний процес і розвиток особистості / Г.С. Костюк. – К.: Рад. шк., 1989. – 609 с.
4. Фурман А.В. Модульно-розвивальне навчання: принципи, умови, забезпечення: Монографія / А.В. Фурман. – К.: Правда Ярославичів, 1997. – 340с.

Кисиль Л.Н.

ОСОБЕННОСТИ ПРОБЛЕМНО-ДИАЛОГИЧЕСКОГО ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ СТУДЕНТОВ

В статье рассмотрена специфика проблемно-диалогического подхода в обучении иностранных студентов, раскрыта сущность проблемности и диалогичности как базовых понятий развивающего обучения.

Ключевые слова: иностранные студенты, развивающее обучение, проблемно-диалогический подход, диалектическая связь, познавательная активность, диалог.

Kisil L.N.

FEATURES OF PROBLEM-DIALOGICAL TEACHING OF FOREIGN STUDENTS

The article describes the specifics of the problem-dialogical approach in training of foreign students, reveals the essence of problemness and dialogicity as the basic concepts of developmental education.

Key words: foreign students, developmental education, problem-dialogical approach, the dialectical relationship, cognitive activity, dialogue.

УДК 37.046.16+37.013.43

Княжева І. А.

ПРОБЛЕМА ПІДГОТОВКИ ВИКЛАДАЧІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ ДО ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ МАГІСТРАТУРИ В СУЧАСНИХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

У статті висвітлено актуальні проблеми підготовки викладачів вищої школи до педагогічної діяльності в умовах магістратури та проаналізовано ступінь їх вирішення в сучасних наукових дослідженнях.

Ключові слова: підготовка, викладачі, вища школа, педагогічна діяльність, магістратура.

Розвиток вітчизняної вищої педагогічної освіти, забезпечення її конкурентоспроможності на міжнародному рівні актуалізує потребу в забезпеченні гарантовано якісних результатів навчання студентів магістратури – майбутніх викладачів вищої школи.

Уперше проблема підготовки викладачів вищої школи через аспірантуру, докторантуру, систему перепідготовки і підвищення кваліфікації стала підніматись у другій половині ХХ сторіччя в дослідженнях І. Г. Автухова, А. М. Алексюка, Б. Г. Ананьєва, С. І. Архангельського, В. І. Бондаря, С. М. Василейського, С. І. Зінов'єва, З. Ф. Єсаревої, І. Ф. Ісаєва, І. І. Кобиляцького, Н. В. Кузьміної, В. О. Сластьоніна, Р. І. Хмелюк та ін. Сьогодні вона порушується у працях Л. В. Артемової, Н. Г. Батечко, О. І. Безлюдного, В. Є. Береки, С. С. Вітвицької, Б. Л. Вульфської, О. В. Глузмана, О. І. Гури, В. Н. Жукова, Е. Е. Карпової, А. І. Кузьмінського, К. М. Левківського, В. І. Лугового, В. С. Сенашенко,

С. О. Сисоєвої, Г. М. Падалки та ін.

Оскільки, відповідно до вимог Болонського процесу, магістратура є важливою сходинкою в підготовці висококваліфікованих фахівців, розуміння необхідності науково обґрунтованої підготовки викладачів вищої школи зумовило науковий інтерес вітчизняних і зарубіжних дослідників до різноманітних аспектів підготовки магістрів.

Мета статті – висвітлити актуальні проблеми підготовки викладачів вищої школи до педагогічної діяльності в умовах магістратури та проаналізувати ступінь їх вирішення в сучасних наукових дослідженнях

Дослідженню специфіки підготовки викладачів у зарубіжних країнах присвячені наукові праці С. В. Бурдіної, О. Н. Джурицького, Н. С. Журавської, Н. І. Костіної, Н. Д. Нікандрова, Л. П. Пуховської, Ю. В. Сорокопуд та ін. У них виявлено, що попри існуючі в кожній країні національні особливості, загальними рисами організації професійної підготовки викладачів вищої школи більшості країн Західної Європи є наявність індивідуальних (через прикріплення до викладачів-менторів) і колективних форм, що реалізуються в докторантурах та спеціально створених центрах на базі університетів.

У зарубіжній теорії окремі питання, пов'язані з педагогічною підготовкою викладацьких кадрів для вишів, висвітлено в публікаціях Э. Джелли, А. Гропля, К. Кнеппера, Ж. де Ландсер, Р. Лалле, Ж. М. Леклерк, Ж. Руэ та ін.

У наукових працях вітчизняних дослідників висвітлено особливості підготовки магістрантів до управлінської діяльності в різних професійних галузях, зокрема: військово-соціальної (О. В. Бойко, Т. М. Мацевко, І. П. Чистовська), державного управління (В. Е. Луначек), економічної (Р. А. Гейзерська, Т. П. Приходько), аграрної (О. А. Заболотний, О. С. Малюга), музичного мистецтва (О. В. Єременко), освітньої (В. Є. Берека, А. В. Светлорусова) тощо.

Низка наукових праць присвячена професійній підготовці майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів в різних її аспектах: формування професійно-педагогічної компетентності (О. В. Жигалова, В. Г. Іванов, А. О. Кірсанов, І. Ф. Кривчанський), професійного самоусвідомлення (О. В. Завалевська), моніторингу результатів професійної підготовки (С. С. Єрмакова), перспективи використання інноваційних технологій (С. І. Дворецький, А. Ф. Іванов).

Наявність певних особистісних якостей, соціально-психологічних рис і педагогічних здібностей у професійній діяльності викладача вищої школи досліджують О. Г. Мороз, О. С. Падалка, В. І. Юрченко.

Фундаментальною умовою успішного виконання професійної діяльності, за І. М. Богдановою, В. В. Бойко, О. В. Поляковою є змобілізованість як повна готовність до такої діяльності, як внутрішній стан особистості, що представляє собою певну цілісність, являється ознакою професійної кваліфікації, яка реалізується в конкретній діяльності. Крім поняття змобілізованості яке вказує на вміння мобілізувати свої сили для успішного виконання професійної діяльності, І. М. Богданова вводить і поняття енергодійності як здатності до постійного професійного зростання у процесі її здійснення.

Різним аспектам проблеми особистісного зростання майбутніх викладачів в умовах магістратури присвячені дисертаційні дослідження Ю. В. Ірхіної (формування професійної толерантності майбутніх викладачів вищої школи), О. Є. Коваль (формування професійно-моральних цінностей, зокрема професійної гордості, наполегливості, честі, професійно-морального досвіду).

Визначено педагогічні умови, що забезпечують ефективність формування потенціалу професійного саморозвитку в майбутніх викладачів вищої школи у процесі магістерської підготовки (Р. М. Цокур), формування їхнього професійно-педагогічного іміджу (В. В. Ісаченко); розвиток професійної самосвідомості (І. А. Донченко).

Досліджено методику підготовки магістрантів і аспірантів гуманітарних спеціальностей до застосування засобів математичної статистики (В. В. Павлова), до створення професійно орієнтованих проектів на основі німецькомовних текстів

(О. В. Кіршова), до здійснення діалогічного спілкування зі студентами (Н. Н. Журавльова).

Розроблена педагогічна технологія формування полікультурної компетенції магістрів у вищих педагогічних навчальних закладах (Л. І. Воротняк), педагогічні умови формування педагогічної культури майбутнього викладача вищої школи в умовах магістратури (С. С. Чорна), організаційно-педагогічні основи інваріантної підготовки викладача вищої школи (А. Л. Бусигіна).

Метою дослідження С. С. Чорної було визначення, теоретичне обґрунтування й експериментальна перевірка організаційно-педагогічних умов формування педагогічної культури майбутнього викладача вищого навчального закладу у процесі магістерської підготовки. Серед них: зорієнтованість навчально-виховного процесу на формування педагогічної культури; цілеспрямоване формування позитивної мотивації до педагогічної діяльності та стійкої потреби в саморозвитку педагогічної культури; впровадження системи наставництва та оптимальної сукупності форм і методів організації педагогічного процесу, спрямованого на розвиток педагогічної культури; орієнтація педагогічної практики на формування педагогічної культури магістрантів [7, с. 13].

За результатами дослідження були виділені особливості професійної підготовки магістрантів, що прилягли успішному формуванню педагогічної культури, а саме: складовою навчальних програм магістерської підготовки є оволодіння методологією педагогічної науки, логікою та методами педагогічних досліджень; навчання в магістратурі на базі вищої освіти дає змогу грамотно прогнозувати, моделювати педагогічну діяльність, що є запорукою педагогічної культури магістра, засвоєння ним її особливих цінностей; науково-дослідна робота в магістратурі – це не тільки необхідний атрибут професійної підготовки майбутніх викладачів, вона є професійним обов'язком, що вимагає постійного професійного саморозвитку, необхідних дослідницьких компетенцій, без яких неможливо сформувати педагогічну культуру [7, с. 16]. Проте які саме особливі цінності властиві педагогічній культурі магістра автор не уточнює.

Проблемі забезпечення якості підготовки магістрантів педагогічного університету до науково-дослідницької діяльності присвячені наукові пошуки І. С. Батракової, З. Ф. Єсаревої, В. В. Лаптева, Г. У. Матушанського, Ю. В. Солянікова та ін.

З. Ф. Єсарева, вивчаючи наукову діяльність викладача вищого навчального закладу, визначає ряд вимог, що пред'являє педагогічна діяльність до особистості викладача вищої школи, а саме: володіння системою педагогічних знань (чітке усвідомлення кінцевої мети навчання та виховання у ВНЗ, знання особливостей функціонування педагогічної системи, знання дидактики вищої школи); володіння системою психологічних знань (знання психологічних закономірностей навчання та виховання у вищій школі з урахуванням особливостей студентства та характеру взаємодії структурних компонентів педагогічної системи вищої школи, знання власних індивідуальних і типологічних особливостей власної особистості, знання психологічних особливостей перебігу діяльності викладача як педагога та вченого), комунікативна та організаторська майстерність.

Професійну підготовку магістрантів педагогічних університетів до організації кредитно-модульного навчання досліджено Н. О. Оськіною [5]. Цей процес авторка розуміє як формування професійно-педагогічної компетентності випускника університету, який ефективно здійснює педагогічну діяльність на основі поєднання модульних технологій та залікових освітніх одиниць, і, у свою чергу, вирішує науково-дослідницькі проблеми педагогічної сфери й ефективно виконує викладацькі обов'язки. У роботі переконливо доведено, що перехід на кредитно-трансферну систему освіти дозволяє оптимально якісно засвоювати навчальний матеріал за мінімально коротким терміном, використовуючи структурно-логічний виклад найскладніших і найважливіших елементів знань логічними частинами – модулями.

Отримані в дослідженні дані дозволили стверджувати, що орієнтація змісту професійної підготовки магістрантів на організацію кредитно-трансферної системи освіти, озброєння їх уміннями та навичками організації кредитно-модульного навчання та залучення

до самопроектувальної діяльності, що забезпечить свідоме ставлення до власної професійно-педагогічної позиції, сприятиме формуванню професійно-педагогічної компетентності студентів магістратури педагогічних університетів до організації кредитно-модульного навчання.

У межах започаткованого у вітчизняній науці Н. В. Гузій на пряму дослідження основ професіоналізму викладачів вищої школи, здійснено дослідження М. В. Супрун, в якому визначено педагогічні умови оптимізації процесу формування основ професіоналізму майбутнього викладача вищої школи у процесі магістерської підготовки.

Лише одиничні праці присвячено дослідженню особливостей професійного становлення викладачів педагогічних дисциплін. Серед них робота І. І. Мазур [4], де розглянуто формування професіоналізму майбутнього викладача педагогіки у процесі професійної підготовки, визначеного як системна характеристика особистості, що являє собою сукупність і результат сформованості професійної компетентності та майстерності, професійно-педагогічної культури, індивідуальних професійно-важливих якостей і здібностей, забезпечує ефективність та якісну організацію професійної діяльності, досягнення вершин у професійному розвитку. Доведено, що означений процес ефективно відбуватиметься за умови побудови процесу професійно-педагогічної підготовки на засадах педагогічної акмеології; активізації комунікативної взаємодії в системах "викладач-студент" та "студент-студент" у соціокультурному просторі педагогічного університету; методологізації та педагогічного спрямування науково-дослідної діяльності майбутнього викладача.

У роботі обґрунтовано, що організація педагогічного процесу вишу на акмеологічних засадах дозволяє спрямувати професійну підготовку на розвиток професіоналізму майбутнього викладача, комплексно здійснити процедуру цілепокладання його особистісно-професійного саморозвитку, реалізувати технологічний підхід в організації освіти, задіяти механізми професійного самовизначення, самоствердження, самореалізації, створення професійного образу "Я" в контексті самовираження особистості в професії викладача педагогіки [4, с. 11].

Формуванню проєктивних умінь у майбутніх викладачів педагогіки в умовах магістерської підготовки присвячене дисертаційне дослідження Н. Ю. Титаренко [6]. У його межах здійснено доповнення й уточнення цілей навчання магістрантів, обґрунтовано необхідні для їх досягнення методи і форми навчання, проаналізовано структуру та функції дидактико-методичних комплексів (зокрема підручників), можливості їх проєктування як педагогічних систем. У спроектованій автором моделі змісту навчання виділені блоки знань про сутність і функції підручника (компонентів дидактико-методичного комплексу), типологію структур підручника, сутність та процес педагогічного проєктування, методи системного аналізу і моделювання, нормативні вимоги до обсягу та форми навчальних видань для вищої школи, галузевих стандартів, програм із фахових навчальних предметів, фундаментальні знання відповідної науки та блок проєктивних умінь (діагностичних; моделювання; інформаційних; організаційних), необхідних для проєктування навчально-методичного забезпечення навчального процесу вишу.

Запропонована автором технологія формування вмінь магістрантів проєктувати підручники для вищих навчальних закладів є вагомим внеском щодо актуальної проблеми, пов'язаної з підвищенням вимог до методичної підготовки викладачів вишів.

С. С. Вітвицькою визначені шляхи підвищення ефективності підготовки магістрів до педагогічної діяльності в умовах ступеневої освіти, а саме: забезпечення спадкоємності та наступності в підготовці педагогів різних освітньо-кваліфікаційних рівнів; оновлення змісту, методів підготовки студентів магістратури; встановлення доцільного співвідношення змістового та практично-діяльнісного компонентів педагогічної підготовки випускників класичних і педагогічних університетів відповідних освітньо-кваліфікаційних рівнів; спрямування навчально-виховного процесу на формування готовності майбутніх фахівців до інноваційної педагогічної діяльності та розвиток особистісних якостей; цілеспрямоване

формування культури майбутнього вчителя, розширення його кругозору; формування у майбутніх фахівців інтересу до професійно-педагогічних знань, педагогічної спрямованості; оволодіння практичними навичками й уміннями застосовувати знання у нестандартних ситуаціях, озброєння особистісно орієнтованими технологіями навчання і виховання, організація проблемного навчання та творчого пошуку розв'язання проблем; забезпечення випереджувального характеру підготовки педагогічних кадрів, оптимального співвідношення між професійно-педагогічною, фундаментальною та соціально-гуманітарною складовими; ліквідація розриву між змістом педагогічної освіти і досягненнями педагогічної науки та практики, здійснення наукового супроводу інноваційних технологій; використання новітніх педагогічних, інформаційних та комп'ютерних технологій та створення нового покоління засобів навчання; удосконалення системи відбору молоді на педагогічні спеціальності тощо [1, с. 29].

Цілісна система підготовки майбутніх викладачів вищої школи в умовах магістратури, результатом якої є формування їхньої психолого-педагогічної компетентності, запропонована О. І. Гура [3]. Психолого-педагогічна компетентність викладача вищого навчального закладу визначена в дослідженні як особистісно-професійна системна якість педагога, що забезпечує на особистісному рівні його самоорганізацію (самопідготовку і самореалізацію) відповідно до вимог професійної діяльності у виші та виявляється в актуальному стані у формі професійної компетентності. Структура даного феномену представлена змістовими діяльними (професійні знання, вміння, навички) та особистісними (властивості, здібності й якості) компонентами, а також механізмами і процесами їх узагальнення та прояву. Автором доведено, що поєднання цих складових здійснюється на основі самосвідомості, яка характеризується рефлексивним рівнем свого розвитку і проявляється в усвідомленні педагогом своєї професійної діяльності, відносин і самого себе як суб'єкта діяльності та професіонала.

У дослідженні обґрунтовані базові умови ефективного формування психолого-педагогічної компетентності майбутніх викладачів ВНЗ, як-от: активізація, відповідно до чинного законодавства України, системи професійної психолого-педагогічної підготовки (й перепідготовки) науково-педагогічних працівників; побудова навчально-виховного процесу відповідно до завдань професійної педагогічної діяльності у вищій школі: орієнтація навчальних планів та програм на формування й розвиток складових професіограми викладача ВНЗ; урахування методологічних положень формування та розвитку якісної визначеності; активізація професійної самоорганізації науково-педагогічних працівників; педагогічний супровід професійного становлення та розвитку викладача ВНЗ; гармонійне поєднання у процесі професійної підготовки традиційних форм і методів навчання, спрямованих на змістове наповнення компонентів психолого-педагогічної компетентності, з нетрадиційними активними, спрямованими на активізацію процесів професійної самоорганізації [3, с. 20].

Професійна діяльність педагога вищої школи, на думку О. І. Гури, передбачає: дослідження явищ об'єктивної дійсності, аналіз, синтез та їх генералізацію для подальшого обґрунтування, оформлення та викладання в контексті власного наукового підходу або теорії у вигляді наукового знання; єдність викладання навчальної дисципліни і наукової діяльності; керівництво навчально-пізнавальною діяльністю студентів за допомогою логіки викладеної науки, її теорії, перспектив розвитку та існуючих наукових проблем; навчання методів роботи у лабораторіях, використання технічних засобів навчання, методик спостереження й експерименту; керівництво, стимулювання самостійної роботи студентів; сприяння розвитку їх загальнолюдських властивостей, світогляду; формування і розвиток професійних якостей майбутніх спеціалістів тощо.

Узагальнюючи сучасні підходи до створення професіограми викладача вищої школи та враховуючі сучасні вимоги щодо його підготовки, вченим розроблена й апробована професіограма викладача ВНЗ як еталонна (нормативна) модель педагога-спеціаліста. Вона, як модель кінцевого результату підготовки фахівця у ВНЗ, є основою кваліфікаційної

характеристики, відповідно до якої розробляються навчальні плани і програми, зміст і методи професійної підготовки. Учений пропонує виділення у професіограмі двох основних складників: суб'єктивні характеристики педагога вищої школи і нормативні характеристики його професійної діяльності.

Отже, підсумовуючи проведений огляд, який, хоча і не є вичерпним, все ж дає підстави стверджувати, що наявні сьогодні дослідження, які торкаються проблеми професійної підготовки викладачів педагогічних дисциплін в умовах магістратури, не зачіпають питання щодо формування і розвитку їхньої методичної культури.

Натомість, аналіз європейських стандартів, сформульованих в "Дублінських дескрипторах" (Dublin descriptors), Європейської кваліфікаційної рамки (European Qualification Framework) Європейської системи кваліфікацій [2], дає змогу стверджувати значні збіги щодо багатьох позицій та виокремлення як відмітної особливості магістрів їхню здатність до самостійної відповідальної творчої методично виваженої інноваційної професійної діяльності, що актуалізує необхідність розвитку методичної культури майбутніх викладачів вищої школи.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вітвицька С. С. Теоретичні і методичні засади педагогічної підготовки магістрів в умовах ступеневої освіти : автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : спец. 13.00.04 / С. С. Вітвицька. – Житомир, 2011. – 42 с.
2. Вища освіта України – європейський вимір: стан, проблеми, перспективи // Вища школа. – 2008. – № 6. – С. 92–125.
3. Гура О. І. Теоретико-методологічні основи формування психолого-педагогічної компетентності викладача вищого навчального закладу в умовах магістратури : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : спец. 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти" / О. І. Гура. – К., 2008. – 36 с.
4. Мазур Н. І. Формування професіоналізму майбутнього викладача педагогіки у процесі професійної підготовки: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : спец. 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти" / Н. І. Мазур. – Кіровоград, 2010. – 20 с.
5. Оськіна Н. О. Підготовка магістрантів педагогічних університетів до організації кредитно-модульного навчання: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти": 13.00.04 / Н. О. Оськіна. – Одеса, 2011. – 20 с.
6. Тітаренко Н. Ю. Формування проєктивних умінь у майбутніх викладачів педагогіки в умовах магістерської підготовки: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти" / Н. Ю. Тітаренко. – К., 2011. – 20 с.
7. Чорна С. С. Формування педагогічної культури майбутнього викладача вищої школи в умовах магістратури : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти" / С. С. Чорна. – Запоріжжя, 2008. – 20 с.

Княжева И.А.

ПРОБЛЕМА ПОДГОТОВКИ ПРЕПОДАВАТЕЛЕЙ ВЫСШЕЙ ШКОЛЫ К ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В УСЛОВИЯХ МАГИСТРАТУРЫ В СОВРЕМЕННЫХ НАУЧНЫХ ИССЛЕДОВАНИЯХ

В статье освещены актуальные проблемы подготовки преподавателей высшей школы к педагогической деятельности в условиях магистратуры и проанализирована степень их решения в современных научных исследованиях. Ключевые слова: подготовка, преподаватели, высшая школа, педагогическая деятельность, магистратура.

Knyazheva I.A.

PROBLEMS OF TRAINING HIGH SCHOOL TEACHERS FOR PEDAGOGICAL ACTIVITIES IN TERMS OF MSCIENTIFIC RESEARCH AGISTRACY IN THE CONTEMPORARY

The article highlights the urgent problems of training high school teachers for pedagogical activities in terms of magistracy and analyzes the degree of their solutions in the contemporary scientific research.

Key words: preparation, teachers, high school, pedagogical activities, magistracy.